

سازمان‌داری پیش‌دستانه در بخش دولتی: هم‌آمیزی هوشمندی، چابکی و سازگار شونده‌گی*

حسن دانائی‌فرد^۱*

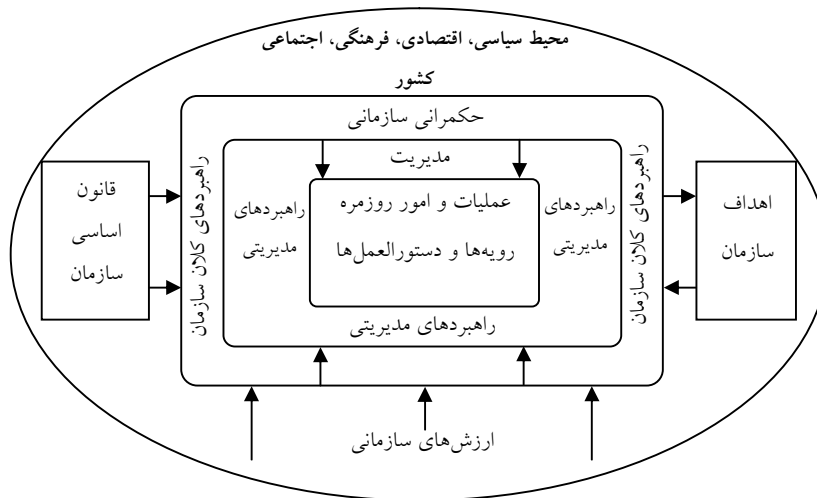
استاد، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

سازمان‌داری را "فرآیند مستمر و پویای تعامل حکمرانی، مدیریت و عملیات درون سازمانی" تعریف کرده‌اند (فرازمند و دانائی‌فرد ط ۲۰۲۱ و ۲۰۲۱a). به عبارت دیگر سازمان‌های دولتی به اتکاء مبانی قانونی شکل‌گیری خود به اعمال حکمرانی (تدوین راهبردهای خط‌مشی‌های ملی، وضع مقررات، تنظیم استانداردهای اخلاقی و فرهنگی، برپایی نظام پاسخگویی - عملکرد) و مدیریت (برنامه‌ریزی، سازماندهی، جهت‌دهی، هماهنگی و کنترل میزان توفیق اهداف در پرتو منویات حکمرانی سازمانی) به قصد انجام عملیات میدانی (ارائه خدمات یا تولید کالا) دست می‌زنند. شکل و محتوای این فرآیند سازمان‌داری تابع ارزش‌های ملی (کارایی، اثربخشی، عدالت، شهروند محوری و ...) است که در محیط اجتماعی- فرهنگی، سیاسی- قانونی و اقتصادی کشور هستی پیدا می‌کند. بی‌تردید فضای هر کشوری متأثر از محیط بین‌المللی و جهانی است. همان‌طور که در شکل ۱ می‌بینید.

* برگرفته از سخنرانی نویسنده در اختتامیه هجدهمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۴۰۰/۹/۱۰.

E-mail: hdanaee@modares.ac.ir

* سردبیر:

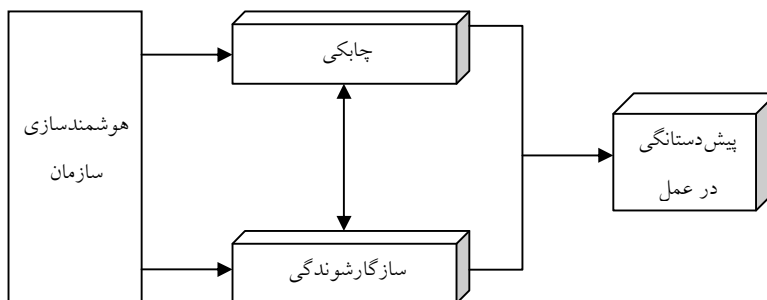
شکل ۱. چارچوب مفهومی سازمان‌داری

بخش حکمرانی سازمانی به اتکاء راهبردهای کلان متأثر از خط‌مشی‌های عمومی کشور، بخش مدیریت سازمان را به سمت اهداف عالی سازمان راهبری می‌کند و بخش مدیریت به اتکاء راهبردهای عملیاتی، امور جاریه سازمان را در پرتو انواعی از رویه‌های عملیاتی در مسیر تولید کالا یا عرضه خدمات عمومی هدایت می‌کند.

در عصر جدید دو رویکرد اصلی به سازمان‌داری در دنیای متلاطم محیطی می‌توان متصور شد. (۱) رویکرد منفعلانه (reactive)، (۲) رویکرد فعالانه (proactive). در رویکرد نخست سازمان‌داران منتظر وقوع مسئله‌ای هستند تا آن را حل کنند. بعضاً نیز آن مسائل را به خوبی حل می‌کنند. اما در رویکرد دوم که رویکردی پیش‌گیرانه، فعالانه و پیش‌دستانه است، سازمان‌داران اجازه ظهور مسئله را نمی‌دهند و اگر هم مسئله‌ای رخ دهد قبل از تبدیل شدن به بحران آن را حل می‌کنند.

بر این اساس برای شکل‌گیری سازمان‌داری پیش‌دستانه، فرآیند سازمان‌داری (حکمرانی، مدیریت و عملیات) و حلقه‌های پیوند دهنده عناصر فرآیند (راهبردهای خط‌مشی‌ها، راهبردهای عملیاتی و رویه‌های کاری) بایستی صبغه پیش‌دستانه بخود بگیرند. نویسنده مدعی است زیرساخت اصلی برای شکل‌گیری سازمان‌داری پیش‌دستانه، هوشمندسازی^۱ (مبتنی بر فناوری‌های دیجیتال، مدرن و دانش‌محور) است. سازمان‌های هوشمند دو قابلیت مهم در خود شکل می‌دهند که عبارتند از (۱) چابکی و (۲) سازگارشوندگی. تعامل این دو قابلیت با اتکاء به زیرساخت هوشمندی سازمان موجب شکل‌گیری ظرفیتی به نام "پیش‌دستانه عمل کردن" می‌شود. در نتیجه جنس فرآیند سازمان‌داری و روابط بین عناصر فرآیند از چنین ظرفیتی برخوردار می‌شود. بر این اساس، هم حکمرانی، هم مدیریت و هم عملیات به صورت پیش‌دستانه انجام خواهد شد (شکل ۲ را ببینید).

شکل ۲. فرآیند شکل‌گیری رویکرد پیش‌دستانه در سازمان‌داری (نویسنده)

با این توصیف حکمرانی سازمانی پیش‌دستانه را می‌توان "نوآوری مستمر در راهبردهای کلان خط‌مشی‌های عمومی و بهبود پیوسته در مقررات به صورت فعالانه و پیشگیرانه به قصد تقویت کیفیت مدیریت در سازمان" تعریف کرد و مدیریت پیش‌دستانه را می‌توان "اتکاء به طرح‌ریزی برای اجرای راهبردهای کلان بخش حکمرانی، مدیریت ریسک، شناسایی و حل مسائل قبل از آن که تشدید شوند و حتی گاهی اوقات قبل از وقوع در قالب راهبردهای فعالانه

1. Smartness

رصد محیط دانست". امور جاریه سازمان به اتکاء بهره‌برداری از راهبردها، زیرساخت و فناوری‌ها، امور سازمان را با توسل به رویه‌های پیش‌دستانه طوری انجام می‌دهند که مانع وقوع مسائل شوند و اگر مسئله‌ای در عملیات رخ دهد قبل از تبدیل شدن به بحران مرتفع کنند.

پس به طور کلی "سازمان‌داری پیشگامانه نوعی سازمان‌داری هوشمندانه^۱ (مبتنی بر فناوری دیجیتال، مدرن و دانش‌محور) است که با مجهز بودن به ویژگی سازگار شوندگی^۲ با محیط در پرتو چابکی^۳ همه جانبه (فرآیندی، فنی، کسب و کار، فرهنگی، مدیریت تغییر و الگوهای ذهنی) ضمن واکنش بهنگام به مسائل، تلاش می‌کند پیشاپیش از وقوع آنها هم پیش‌گیری کند". خلاصه آنکه سازمان‌داری پیشگامانه^۴ فرآیندی مبتنی بر سه رکن هوشمندی، انطباق‌پذیری و چابکی است. اگر سازمانی خود را به فناوری‌های جدید دیجیتالی، مدرن و دانش‌محور روز مجهز کند دو سازگار، سازگار شونندی و چابکی شکل می‌گیرد که باعث شکل‌گیری پیشگامی در سازمان‌داری^۵ خواهد شد.

مأخذ

- Farazmand A., Danaeefard. H. (2021a). Crisismanship under the most severe sanctions: Lessons learned from the Iranian Government's Responses to the COVID-19. *International Journal of Public Administration*, 44(11-12), 1-16.
- Farazmand, A., & Danaeefard, H. (2021b). Iranian government's responses to the coronavirus pandemic (COVID-19): An empirical analysis. *International Journal of Public Administration*, 44, 11-12, 931-942. doi:10.1080/01900692.2021.1903926

حسن دانایی‌فرد

۱۴۰۰/۱۱/۹

-
1. Smart
 2. Adaptive
 3. Agile
 4. Proactive
 5. SAAP-oriented organizationship